

Archeologienota

Programma van maatregelen zonder verder onderzoek

IEPER COLAERTPLEIN (prov. West-Vlaanderen)

Auteurs: Lynn DEVALCKENEER

Projectcode: 2020I309

1. Aanleiding vooronderzoek

Zie het verslag van resultaten bureauonderzoek

2. Resultaten vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

Zie het verslag van resultaten bureauonderzoek

3. Gemotiveerd advies

Het plangebied situeert zich langsheen de westelijke rand van het middeleeuwse stadscentrum en behoort tot de historische kern van de stad Ieper. Het projectgebied vormt de westelijke flank van een bouwblok dat ten noorden begrensd wordt door de Stationsstraat, in het zuiden door de Vooruitgangstraat en Esplanade, ten westen door het Colaertplein en ten oosten door de Tempelstraat. Gezien de ligging van het terrein in de stadskern wordt haar bodemkundige opbouw aangeduid als een OB-bodemopbouw. Dit betekent dat de originele bodemopbouw gewijzigd of vernietigd is door menselijk ingrijpen, namelijk bebouwing. Bodemonderzoek uitgevoerd ter hoogte van het projectgebied beaamt dit gegeven. Twee manuele boringen toonden namelijk een verstoorde bodem aan tot minimum 1,5 m onder het maaiveld. Sonderingen bevestigden deze vaststelling en doen een diepere versterking vermoeden. De toplaag is vermoedelijk geroerd en/of aangevuld, dit mogelijk tot op grote diepte. Echter kunnen deze sonderingen en boringen – die niet vanuit een archeologisch perspectief werden uitgevoerd – geen onderscheid aanleveren tussen recent puin en oudere puinpakketten die van archeologisch belang zijn.

Op het plangebied zelf is nog geen archeologisch onderzoek uitgevoerd. Volgens het historisch onderzoek zou het gedeelte van de stad waar het projectgebied zich situeert gedurende het eerste kwart van de 13de eeuw hebben ontwikkeld. Archeologisch onderzoek in de onmiddellijke omgeving bracht cultuurlagen en bebouwing van een eerder landelijke aard aan het licht daterend uit de 10de – 12de eeuw. Kuilen uit de 13de eeuw werden aangetroffen en onmiddellijk ten westen van het projectgebied werden 13de eeuwse verdedigingsconstructies aangetroffen bestaande uit een aarden wal en gracht. De blijvende aanwezigheid van de stadsversterkingen werd verder aangetoond toot sporen van de stadsmuur daterend uit de eerste helft van de 14de eeuw tijdens onderzoek aan het Colaertplein. Het terrein onmiddellijk ten noorden van de stad leverde bewijs voor de aanwezigheid van een stortplaats met stadsafval daterend uit de 15de – 16de eeuw.

Historische kaarten vanaf de 16de eeuw tonen het plangebied als zone op of net binnen de stadsomwallingen, zoals met het archeologisch onderzoek in de nabijheid werd aangetoond. Het projectgebied lijkt hier op het raakvlak te liggen van de stadsversterkingen met de bebouwde binnenstad. Sporen van artisanale activiteiten zijn niet uit te sluiten. Hierbij dient men de vroegere naar van de Stationsstraat indachtig te zijn, namelijk de Vleeschouwersstraat. Mogelijke activiteiten die verband hielden met slachtvee zijn niet uit te sluiten in deze zone.

Gedurende de 17de en 18de eeuw volgde de sterke uitbouw van de Ieperse stadsversterkingen door Vauban. Resten werden eveneens nabij het projectgebied

terugggevonden. Onder meer de Ferrariskaart (1771-1778) toont deze nieuwe fasering maar duidt binnen de contouren van het projectgebied de contouren van de oude stadsversterking aan. Anderzijds verschijnt bebouwing nabij het projectgebied met militaire functies.

Gedurende de 19de eeuw werd deze zone van de stad ontwikkeld voor de komst van het station in 1853, wat de afbraak van de versterkingen en het dempen van de Boterplas omvatte. Een directe verbinding met de Stationsstraat werd gecreëerd wat de verbreding van de straat met zich meebracht vanaf 1903.

De Eerste Wereldoorlog zorgde voor een enorme ravage in de Ieperse binnenstad. Een militaire kaart toont de aanwezigheid van transportinfrastructuur dwars doorheen het projectgebied.

De huidige bebouwing kwam gedurende het Interbellum tot stand, meer bepaald in twee bouwfases: in 1921 en in 1922. Het hotel Skindles, gericht op Britse toeristen verscheen ten tonele en blijft tot vandaag bewaard. Het gebouw is voorzien van een kelderverdieping.

Het terrein zal de totaalrenovatie zien van de bestaande bebouwing. Het Hotel Skindles zal hierbij behouden blijven. De werken voorzien de afbraak van delen van het bestaande gebouwencomplex. Langsheen de Stationsstraat dient de gevel behouden te blijven. Na de sloop van delen van de bestaande bebouwing zullen nieuwe bouwvolumes worden opgericht langsheen de Stationsstraat, de Vooruitgangstraat en centraal op het terrein. Daarnaast wordt ook een binnenpatio voorzien in waterdoorlatende verharding en voorzien van fietsenstallingen. Deze ingrepen zullen een verstoring variërend tussen 40 cm en 80 cm met een buffer van 30 cm met zich meebrengen. Lokaal zullen diepere verstoringen nodig zijn, onder andere voor de plaatsing van twee regenwaterputten (12 m² tot een diepte van 2;5 m + 30 cm buffer). De totaalrenovatie van het te behouden gebouwenbestand voorziet de afbraak en het afvlakken van bestaande muren en het aanpassen van het vloerniveau tot +23,39 m TAW. Om de stabiliteit van het gebouw niet in het gedrang te brengen wordt de bestaande kelder verstevigd door het toevoegen van een gewapende betonplaat bovenop de bestaande keldervloer, het verstevigen van de bestaande funderingen en het lokaal verderzetten van de bestaande kelder. Dit zal voor een bijkomende verstoring van ongeveer 100 cm zorgen ter hoogte van de nieuwe kelder. Anderzijds zullen de bijkomende verstevigingen voor verstoringen zorgen die tot op heden nog niet gekend zijn. De verstevigingen ter hoogte van de bestaande kelder zullen geen verdere ingrepen vereisen. Ter hoogte van de bestaande funderingen zijn de ingrepen nog niet gekend. Dit zal afhankelijk zijn van de definitieve ingenieursstudies. Wel kan op basis van het bodemonderzoek gesteld dat deze zich voornamelijk in reeds geroerde grond zullen afspelen.

In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de geplande ingrepen, hun corresponderende oppervlaktes, verstoringsdieptes, reeds aanwezige verstoringen en de bijkomende verstoringen.

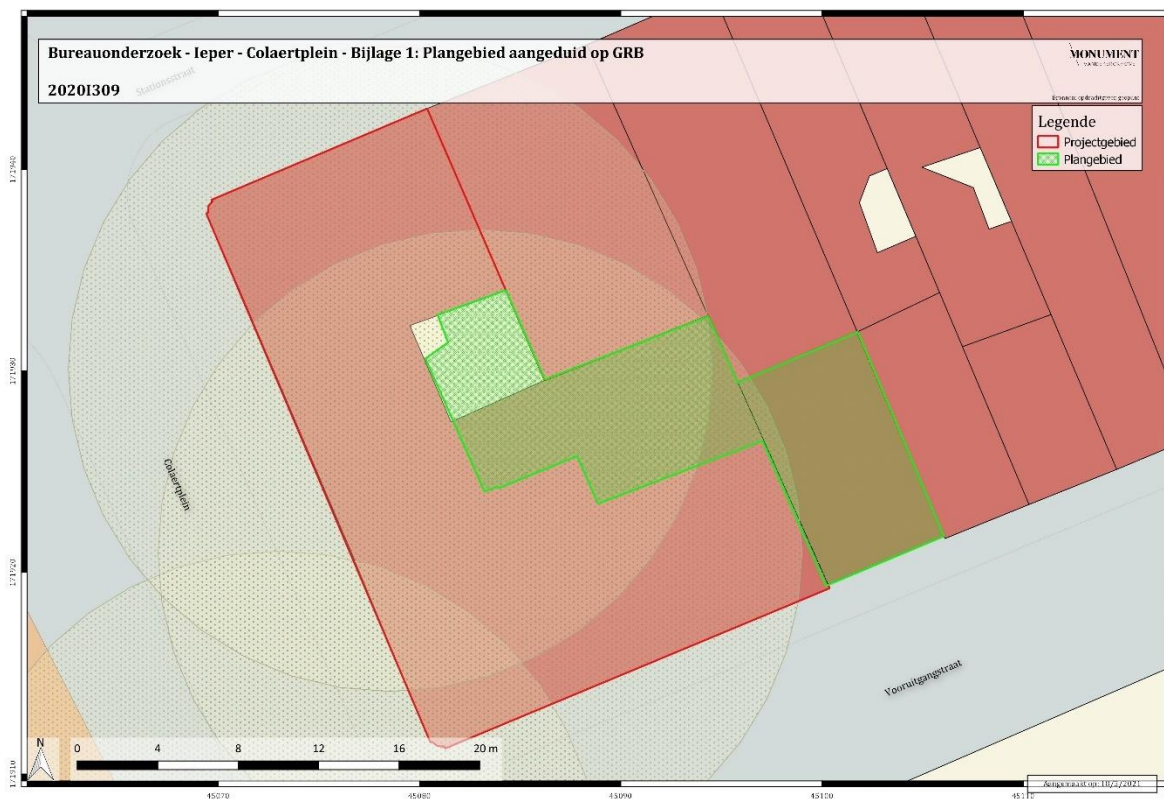
Geplande werken	Oppervlakte	Geplande versterking + buffer	Aanwezige versterking	Bijkomende versterking
Nieuwe kelder	46 m ²	160 cm + 30 cm	80 cm	Ca. 100 cm
Nieuwe bebouwing Stationsstraat en achterliggende bebouwing	104 m ²	Ca. 80 cm + 30 cm	Bestaande te versterken kelder: -180 cm	Geen bijkomende versterking tot 30 cm
			Ca. 80 cm	
			Ca. 180 cm door trappenhal (lokaal)	
Nieuwe bebouwing Vooruitgangstraat	70 m ²	Ca. 80 cm + 30 cm	Ca. 30 cm	Geen bijkomende versterking tot 80 cm
			Diepere versterking door regenwaterput (6 m ²)	
Nieuwe binnenpatio	58 m ²	Ca. 40 cm	Ca. 80 cm	Geen bijkomende versterking
Regenwaterputten	12 m ²	Ca. 2,5 m + 30 cm	Ca. 80 cm	2 m
Bijkomende versterking bestaande funderingen	Lokale aanpassingen	Afhankelijk van ingenieursstudies	Ongekend	Ongekend

Al deze elementen samen maken dat het plangebied een zekere archeologische waarde kan hebben en dat de gegevens van een archeologisch onderzoek kunnen leiden tot een kennisvermeerdering over de al dan niet aanwezige menselijke activiteiten op het terrein en de omliggende gebieden in het verleden. Enkele zones werden geselecteerd voor verder onderzoek: de zone waar de nieuwe kelder zal komen (45 m²), een beperkte zone ter hoogte van de nieuw te voorziene centrale bebouwing (11 m²), de zone van nieuwe bebouwing ter hoogte van de Vooruitgangstraat (70 m²) en ter hoogte van de geplande regenwaterputten (12 m²). De zones ter hoogte van de nieuwe binnenpatio wordt vrijgegeven gezien hier geen bijkomende versterking verwacht wordt. Anderzijds zal de nieuwe bebouwing ter hoogte van de Stationsstraat eveneens een beperkte bijkomende versterking kennen die beperkt blijft tot de bufferzone. Om het archeologisch potentieel te kunnen inschatten, wordt voorgesteld om

een vooronderzoek met ingreep in de bodem in de vorm van een proefputtenonderzoek uit te voeren. Gezien de huidige staat van het terrein, waarbij het grootste deel bebouwd en verhard is, dient dit onderzoek in een uitgesteld traject te gebeuren.

4. Planafbakening

Het projectgebied heeft een oppervlakte van ongeveer 563 m² en dient deels (=onderzoeksgebied: 184 m²) onderzocht te worden door middel proefputten.

Figuur 1: Plangebied aangeduid op GRB (bron: geopunt)

Figuur 2: Plangebied aangeduid op GRB (bron: geopunt)

5. Vraagstelling

Het doel van het onderzoek is om te achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de ontwikkeling van het projectgebied. Hieronder worden de specifieke (niet limitatieve) onderzoeksvragen per methode weergegeven. Elke onderzoeksmethode is succesvol beëindigd wanneer haar vraagstellingen succesvol kunnen worden beantwoord. Zolang niet alle onderzoeksvragen succesvol kunnen worden beantwoord, dient men over te gaan op de volgende onderzoeksmethode zoals besproken in hoofdstuk 2.5. van het verslag van resultaten.

- **Proefsleuven/proefputten:**
 - Zijn er archeologische sporen aanwezig?
 - Welke is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen? Voor welke verstoring heeft de aanwezige bebouwing en verharding gezorgd?
 - Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
 - Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
 - Zijn er sporen terug te vinden van de twee cultuurlagen daterend uit de 12de eeuw en ouder?

- Zijn er sporen en resten terug te vinden die wijzen op de ingebruikname van het terrein als deel van de Ieperse stadskern vanaf (het eerste kwart van) de 13de eeuw? Of zijn er sporen of resten terug te vinden van de landelijke bebouwing dat reeds ten noorden van het terrein aan het licht kwam?
- Vertoont het projectgebied sporen en resten die verband houden met de 13de eeuwse stadsomwalling, zoals eerder archeologisch onderzoek ten westen heeft aangetoond? Zijn er ook sporen en resten terug te vinden behorend tot latere fasen van de stedelijke verdedigingswerken?
- Zijn er sporen terug te vinden van latere bebouwingsfasen zoals aangeduid op de historische kaarten uit de 19de eeuw?
- Zijn er sporen en resten terug te vinden die gelinkt kunnen worden aan constructies of voorzieningen daterend uit Wereldoorlog I?
- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten? Zo ja, houden deze verband met slachtvee zoals reeds werd aangetoond tijdens onderzoek in de Stationsstraat?
- Welke is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
- Is er een archeologische site aanwezig binnen het projectgebied?
- Welke zijn de verder te nemen maatregelen i.f.v. de geplande werken?

6. Plan van aanpak

Hieronder wordt per voorgestelde onderzoeksmethode de te hanteren techniek beschreven:

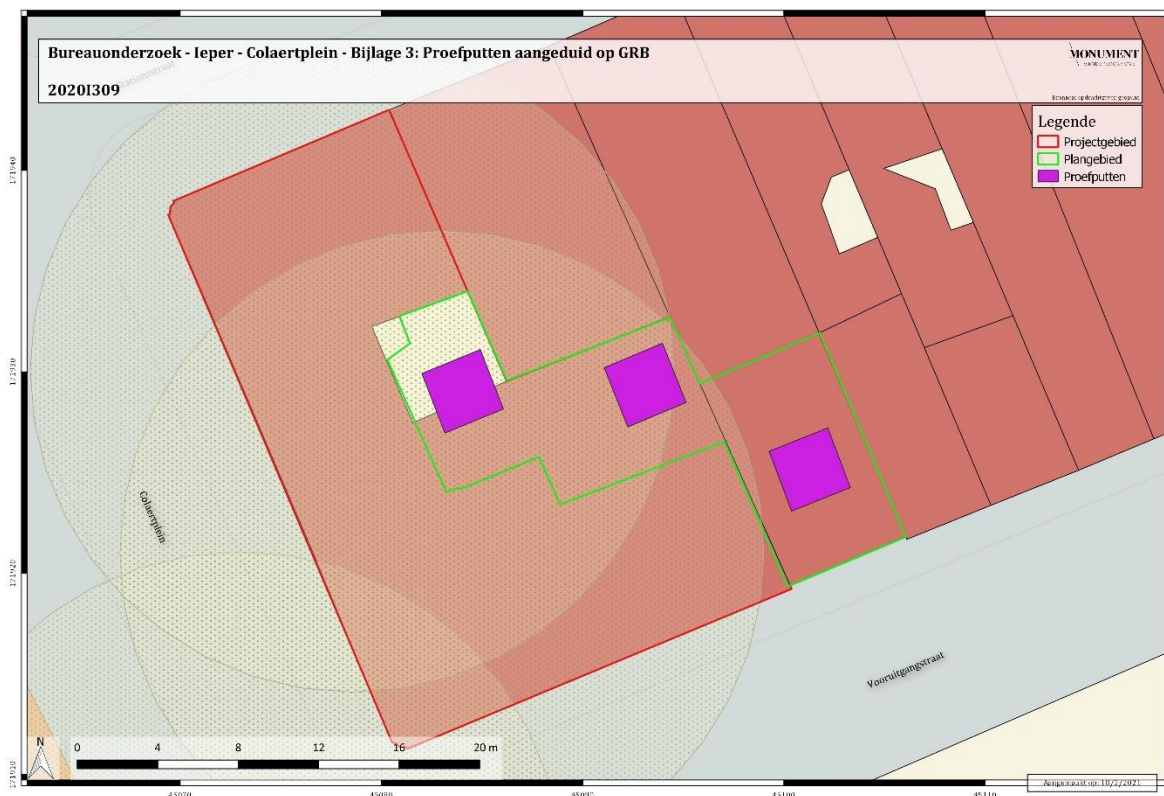
- **Proefsleuven/proefputten**

Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied, dient gebruik gemaakt van de inplanting van drie proefputten van elk 3 x 3 m. Op deze manier wordt 14% van het plangebied onderzocht en kan met een minimale kost een betrouwbare inschatting gemaakt worden omtrent het archeologisch potentieel van de site. Zodoende kan men ook beter de onderzoekstermijn en -kost inschatten bij eventueel vervolgonderzoek. De proefputten dienen binnen de perimeter van de geplande werken te worden gehouden. Het betreft 160 cm (+ 30 cm buffer) voor de nieuwe kelder (47 m²), 80 cm (+ 30 cm buffer) voor de nieuwe bebouwing langsheen de Vooruitgangstraat (70 m²) en 250 cm (+ 30 cm buffer) voor de nieuwe regenwaterputten (12 m²). Voor de proefput ter hoogte van de Vooruitgangstraat overlapt de proefput gedeeltelijk met de locatie van de bestaande regenwaterput. Op deze manier kan een duidelijke inschatting worden gemaakt van de verstoring op het bodemarchief dat hierdoor werd veroorzaakt.

Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak. Op aangeven van de veldwerkleider wordt verdiept naar het eerste archeologisch vlak. Pas wanneer het vlak volledig geregistreerd en onderzocht is, kan naar een volgend vlak worden verdiept. Indien

mogelijk wordt ter hoogte van de regenwaterput verdiept tot op de onverstoorde moederbodem. Zo bekomt men een overzicht van de bodemopbouw binnen het terrein. Indien verdiepen tot op moederbodem niet mogelijk is, dient aan de hand van manuele boringen de bodemopbouw te worden aangevuld. Deze boringen dienen te gebeuren met een Edelmanboor met boorkop 7 cm. De proefputten dienen voldoende breed te worden aangelegd zodat er steeds een werkbaar onderzoeksoppervlak beschikbaar is met een breedte van 2 m.

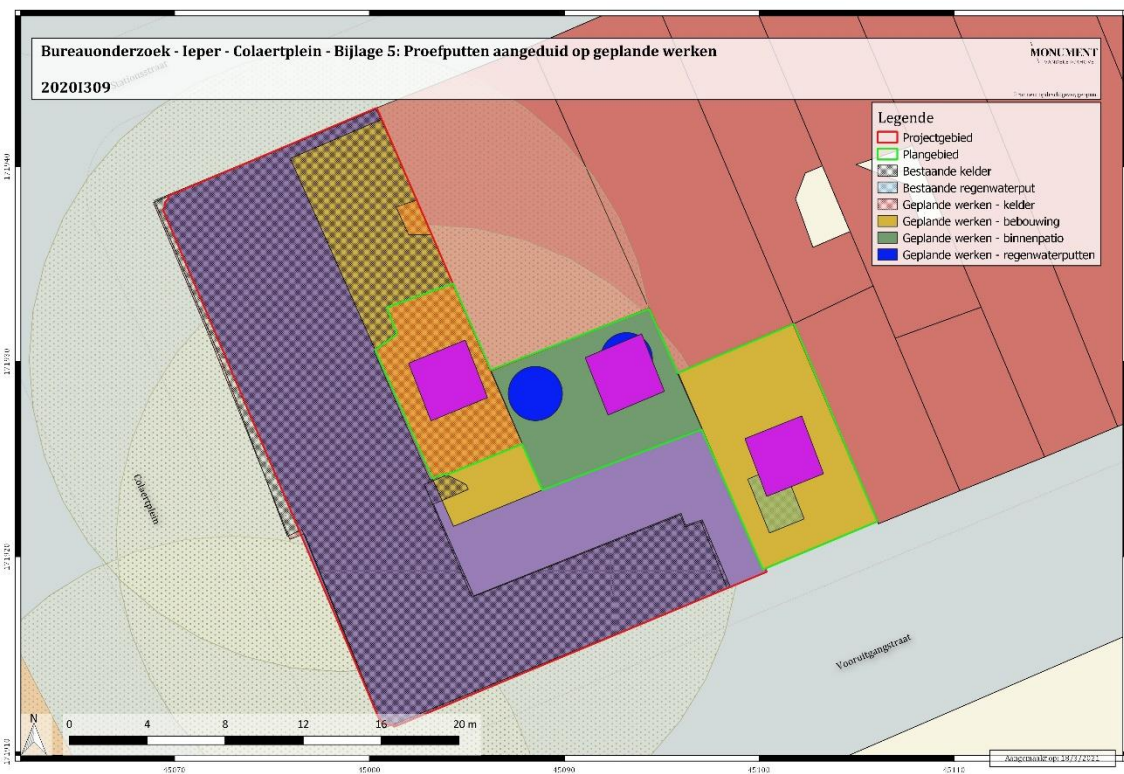
Gezien de diepte van de proefput ter hoogte van de geplande regenwaterputten, kan om veiligheidsredenen worden besloten om een trapsgewijze aanlegmethode te gebruiken. Een eerste trap wordt aangelegd op het eerste archeologisch niveau. Verdere trappen worden aangelegd op een volgend archeologisch niveau, om de 1,5 m, tot op moederbodem of wanneer de veldwerkleider dit nodig acht. De breedte van de trappen wordt bepaald door de veldwerkleider.

Figuur 3: Proefputten aangeduid op GRB (bron: geopunt)

Figuur 4: Proefputten aangeduid op recente luchtfoto (bron: geopunt)

Figuur 5: Proefputten aangeduid op geplande werken (bron: geopunt)

Figuur 6: Proefputten aangeduid op Ferrariskaart (1771-1778) (bron: geopunt)

Figuur 7: Proefputten aangeduid op Vandermaelenkaart (1846-1854) (bron: geopunt)

De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de put. Na afloop van het terreinonderzoek worden de putten opnieuw gedicht met de eerder uitgegraven grond. Dit gebeurt op een dergelijke manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt. Kwetsbare sporen worden afgedekt met een waterdoorlatende doek.

Indien er dient te worden afgeweken van dit patroon, dient dit gemotiveerd te worden bij de opmaak van het verslag.

Wanneer de gebouwen gesloopt worden kunnen enkel de bovengrondse delen onbegeleid worden gesloopt. Het uitbreken van de vloerplaten gebeurt onder begeleiding van een archeoloog. Gezien de ligging van het projectgebied in stadscontext kan het uitbreken van funderingen pas gebeuren na afronding van het archeologisch vooronderzoek en dan enkel in die zones waar geen verder archeologisch onderzoek wordt geadviseerd. Dit om te voorkomen dat sloopwerkzaamheden een bijkomende impact hebben op het mogelijk aanwezige bodemarchief.

Het archeologisch ensemble zal gedurende en na het afronden van het onderzoek bewaard worden bij de aannemer archeologie. Na afronding en oplevering van de rapportage wordt het ensemble definitief bewaard op de plaats naar keuze van de bouwheer. Dit gebeurt in overleg met opdrachtgever voor de aanvang van het project. Bewaring gebeurt conform de bepalingen in de Code Van Goede Praktijk (hoofdstuk 30.2).

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hierboven beschreven methodes dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. De diverse fases van vooronderzoek moeten niet uitgevoerd worden indien de geplande bouwwerken, waarvoor deze archeologienota wordt opgesteld, niet zullen worden uitgevoerd. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling kan beantwoord worden. Het gefundeerd kunnen beantwoorden van de vraagstelling is dus het evaluatiecriterium aan de hand waarvan de erkende archeoloog zal bepalen of het onderzoeksdoel succesvol bereikt is.

7. Gewenste competenties

- In het kader van het proefputtenonderzoek dient het team te bestaan uit minstens 2 archeologen waarbij minstens één van de uitvoerende archeologen ten minste 220 werkdagen veldervaring heeft met onderzoek van sites met complexe verticale stratigrafie in stadscontexten en beide beschikken over minstens 20 werkdagen veldervaring wat betreft proefsleuvenonderzoek in stadscontexten.
- Gedurende het terreinwerk dient een (assistent-)aardkundige aanwezig te zijn bij het aanleggen, registeren en interpreteren van de referentieprofielen; voor het nemen van stalen, het bepalen van de analysestrategie en het uitvoeren en interpreteren van analyses. De (assistent-)aardkundige voert dit uit conform de bepalingen inzake

referentieprofielen en aardkundige staalname (hoofdstuk 10.3 en 10.4 CvGP). De (assistent-)aardkundige moet beschikken over aantoonbare ervaring met zandleem- en leembodems.

- Een OCE-deskundige dient op afroep beschikbaar te zijn.

8. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk.

Bureauonderzoek - Ieper - Colaertplein - Bijlage 1: Plangebied aangeduid op GRB

2020I309

Stationsstraat

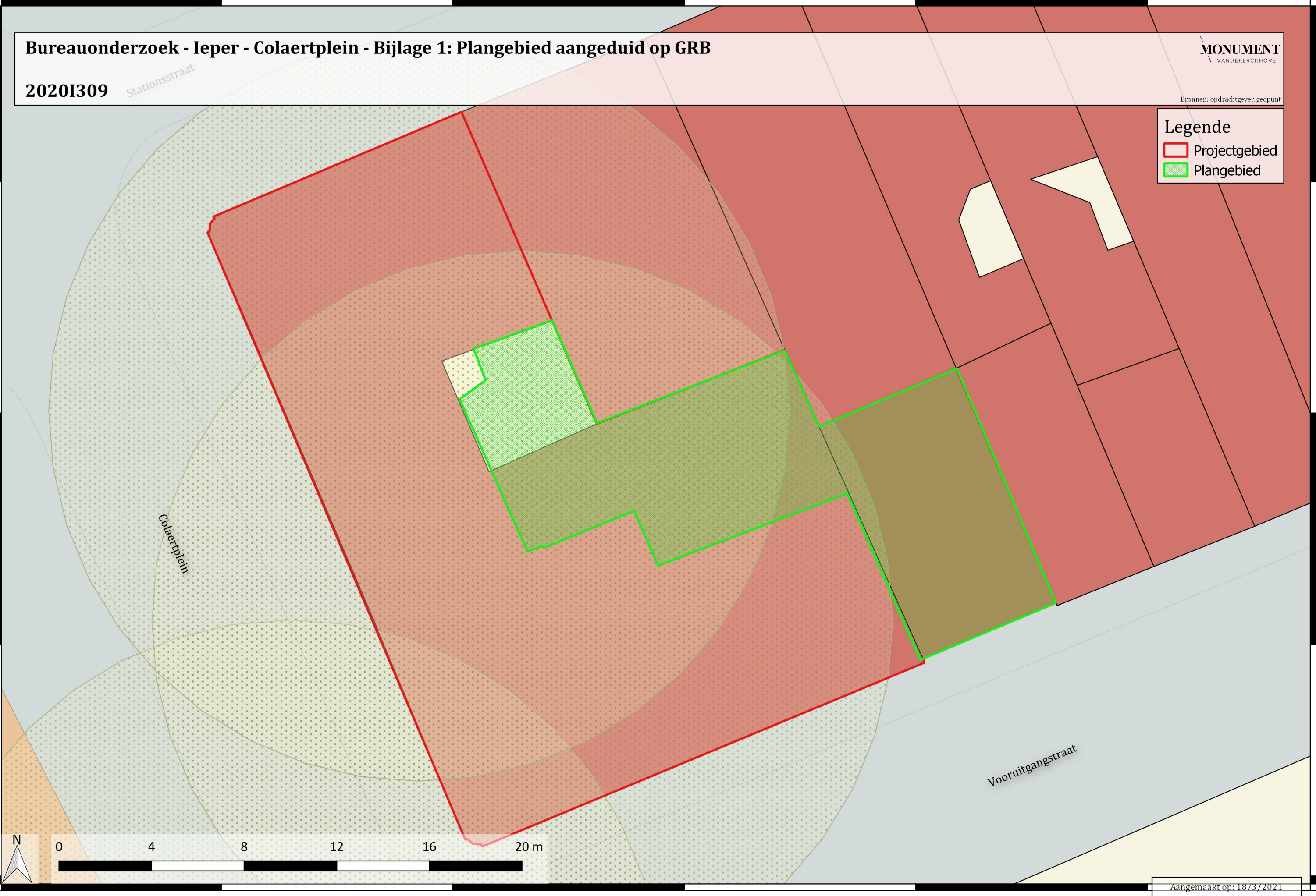
MONUMENT
VANDEKERCKHOVE

Bronnen: opdrachtgever, geopunt

Legende

- Projectgebied
- Plangebied

171940
171930
171920
171910

Aangemaakt op: 18/3/2021

Bureauonderzoek - Ieper - Colaertplein - Bijlage 2: Plangebied aangeduid op recente luchtfoto

2020I309

MONUMENT
VANDEKERCKHOVE

Bronnen: opdrachtgever, geopunt

Legende

- Projectgebied
- Plangebied

171940

171930

171920

171910

0 4 8 12 16 20 m

45070

45080

45090

45100

45110

Aangemaakt op: 18/3/2021

Bureauonderzoek - Ieper - Colaertplein - Bijlage 3: Proefputten aangeduid op GRB

2020I309

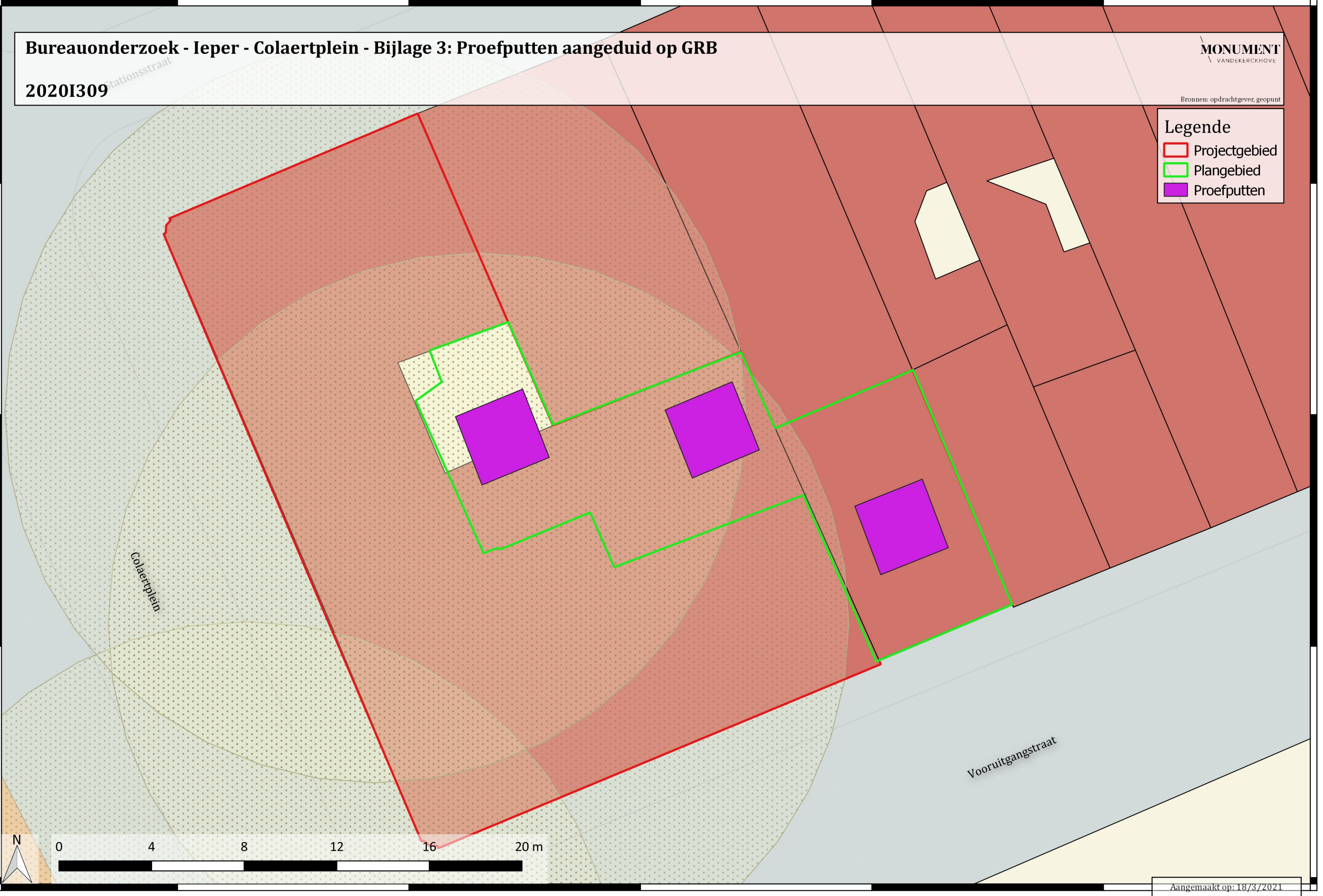
MONUMENT
VANDEKERCKHOVE

Bronnen: opdrachtgever, geopunt

Legende

- Projectgebied
- Plangebied
- Proefputten

171940
171930
171920
171910

Colaertplein

Vooruitgangstraat

Aangemaakt op: 18/3/2021

45070 45080 45090 45100 45110

Bureauonderzoek - Ieper - Colaertplein - Bijlage 4: Proefputten aangeduid op recente luchtfoto

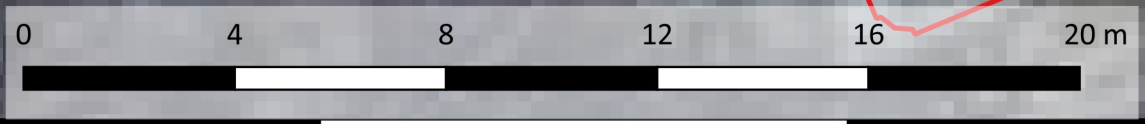
2020I309

MONUMENT
VANDEKERCKHOVE

Bronnen: opdrachtgever, geopunt

- Legende
- Projectgebied
 - Plangebied

171940
171930
171920
171910

45070 45080 45090 45100 45110

Aangemaakt op: 18/3/2021

Bureauonderzoek - Ieper - Colaertplein - Bijlage 5: Proefputten aangeduid op geplande werken

20201309

Stationsstraat

MONUMENT
VANDEKERCKHOVE

Bronnen: opdrachtgever, geopunt

Legende

- Projectgebied
- Plangebied
- Bestaande kelder
- Bestaande regenwaterput
- Geplande werken - kelder
- Geplande werken - bebouwing
- Geplande werken - binnenpatio
- Geplande werken - regenwaterputten

171940
171930
171920
171910

Colaertplein

Vooruitgangstraat

Aangemaakt op: 18/3/2021

45070 45080 45090 45100 45110

Bureauonderzoek - Ieper - Colaertplein - Bijlage 6: Proefputten aangeduid op Ferrariskaart 1771-1778

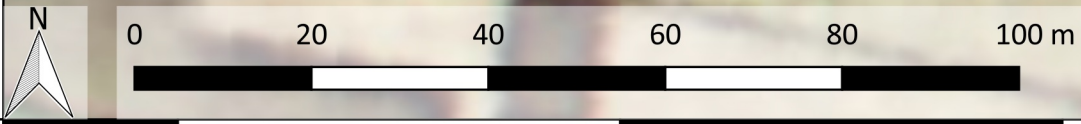
2020I309

MONUMENT
VANDEKERCKHOVE

Bronnen: opdrachtgever, geopunt

Legende

- Projectgebied
- Plangebied
- Proefputten

Aangemaakt op: 18/3/2021

44950 45000 45050 45100 45150 45200 45250

172050
172000
171950
171900
171850

Bureauonderzoek - Ieper - Colaertplein - Bijlage 7: Proefputten aangeduid op Vandermaelenkaart 1846-1854

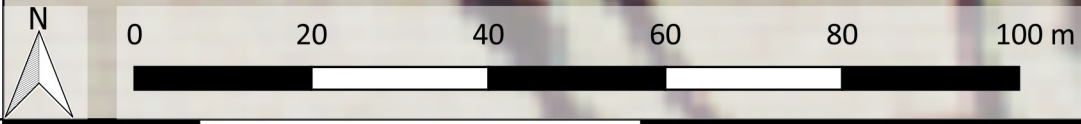
2020I309

MONUMENT
VANDEKERCKHOVE

Bronnen: opdrachtgever, geopunt

Legende

- Projectgebied
- Plangebied
- Proefputten

Aangemaakt op: 18/3/2021

44950 45000 45050 45100 45150 45200 45250

172050
172000
171950
171900
171850